

Tilskudd til spesielle miljøtiltak i jordbruket (SMIL)

Strategi for bruk av midlene i

RANDABERG KOMMUNE

2022 – 2030

Vedtatt av Hovedutvalg for nærmiljø og kultur

09.06.2022

Bakgrunn

Formålet med tilskudd til spesielle miljøtiltak i jordbruket er å fremme natur- og kulturminneverdiene i jordbrukets kulturlandskap og redusere forurensningen fra jordbruket, utover det som kan forventes gjennom vanlig jordbruksdrift. Prosjektene og tiltakene skal prioriteres ut fra lokale målsettinger og strategier.

Denne strategien definerer prioriteringer av tiltak og tilskuddssatser tilpasset Randabergs utfordringer. Tilskuddssatser og prioriteringer er utarbeidet i samarbeid med Randaberg bondelag.

Overordna føringer, planer og registreringer

Følgende styringsdokumenter ligger til grunn for arbeidet og prioriteringene:

- Regionalplan for landbruket i Rogaland
- Regional plan og regionalt tiltaksprogram for vannforvaltning i Vannregion Rogaland
- Meld. St. 9 Landbruks- og matpolitikken
- Nasjonalt miljøprogram

I tillegg har vi lokale føringer og registreringer:

- Landbruksplan for Randaberg kommune 2007-2020

I saksbehandlingen skal blant annet følgende registreringer vektlegges:

- Kartlegging av biologisk mangfold i Randaberg
- SEFRAK- registeret (registrering av faste kulturminner)
- Verdifulle kulturlandskap i Stavanger, Sola og Randaberg
- Jærstrendene landskapsvernområde - verneplan

Regelverk

Utarbeidelse av tiltaksstrategien og bruken av ulike tilskuddsordninger har hjemmel i «*Forskrift om tilskudd til spesielle miljøtiltak i jordbruket*» § 1 og § 8. Dette innebærer at kommunen sin SMIL-strategi er underlagt SMIL-forskrifta.

Kommunen har rettlednings- og tilretteleggingsansvar, og er vedtaksmyndighet for alle søknader om SMIL-tilskudd.

Statsforvalteren har blant annet ansvar for å legge til rette for at kommunene har gode rutiner i sin saksbehandling, behandler søknader om dispensasjon og er klageinstans på kommunale vedtak.

Prosesen

Under revisjon av SMIL-strategien, er tilskuddssatser og prioriteringer utarbeidet i samarbeid med Randaberg bondelag. Statsforvalteren har vurdert strategien og kommet med innspill før godkjenning. Tiltaksstrategien gjelder for 8 år og vil bli justert etterhvert ved endringer i sentralt regelverk eller regionale føringer.

Fakta om jordbruket, kulturlandskapet og vannforekomster

Landbruket og kulturlandskapet

Randaberg har ca. 60 søkere av produksjonstilskudd. Den største produksjonen på arealene (ca. 64 %) er gress i tilknytning til melk- og kjøttproduksjon. Randaberg skiller seg likevel fra resten av Jæren med at vi har intensiv grønnsakproduksjon på ca. 16 % av arealet. I tillegg er det korn på 13 %, potet på 5 % og litt frukt og bær. De fleste landbrukseiendommene er relativt små. Det har resultert i en jordleieandel på ca. 60 %.

Det er svært lite beiteareal og skog i kommunen.

I Randaberg er det kulturlandskapet som dominerer, og det finnes knapt rester av opprinnelig naturlandskap. Et levende og vakkert kulturlandskap er avhengig av måten landskapet blir påvirket av menneskelig virksomhet gjennom skjøtsel av landskapet, endringer i bruken og gjennom ny bebyggelse, veier og andre inngrep.

Landskapet i Randaberg er preget av kontakten mellom sjø/land og jordbruksdrift. Kulturlandskapet i jordbruksområdene er preget av flate, åpne partier som går over i høydedrag. På Vistnes finnes rester av den karakteristiske kystlyngheia. Dette er en landskapstype som tidligere var fremtredende i vårt distrikt, men som det nå finnes svært få områder igjen av. Landskapstypen er også svært viktig som biotop, og med riktig skjøtsel vil en kunne opprettholde et rikt biologisk mangfold i slike områder.

I Verdifulle kulturlandskap i Stavanger, Sola og Randaberg, er verdifulle landskap og kulturlandskap identifisert og beskrevet. I kommunens kartlegging av biologisk mangfold og viktige naturtyper er viktige områder registrert. Kartleggingene vil være viktige grunnlag for vurderingen av tiltak innenfor skjøtsel og vern av kulturlandskap og biologisk mangfold.

Utfordringen er å styre inngrep i landskapet bort fra de verdifulle områdene samtidig som en oppfordrer til skjøtsel. Den største trusselen mot kulturlandskapet er tilpasning av de små enhetene til mer intensivering og effektivisering av landbruksdriften.

Kulturminner

Randaberg ligger i et av de mest kulturminnerike områdene av landet, med spor etter mennesker fra steinalderen og frem til i dag. Kommunen har rester etter folkevandringsgård og kirkegårder, mange intakte gravrøyser, bautasteiner og den kjente Svarthola som er boplass fra steinalderen.

SEFRAK-registeret (registrering av kulturminner i regi av Sekretariatet for registrering av faste kulturminner i Norge) inneholder oversikt over verneverdige faste kulturminner som hus (inkl. driftsbygninger), rester av hus, minnesmerker, grensemerker, veier, etc.

Vannforekomstene

Vannforekomster representerer viktige ressurser. De har betydning for menneskelig trivsel og rekreasjon, dyreliv og planteliv. Nedslagsfeltene til vannforekomstene i Randaberg er preget av intensiv arealbruk, (bebyggelse eller landbruksdrift) og inkluderer en rekke mulige kilder til forurensning. Landbruket representerer en betydelig kilde til forurensning gjennom arealavrenning fra dyrka arealer, da spesielt drift med åpen åker.

Foruten å ha negative konsekvenser for dyre- og planteliv, skaper forurensningen også problemer for utnyttning av områdene til rekreasjon. Dette gjelder særlig avrenning til Hålandsvatnet som er vår eneste

ferskvannsforekomst hvor bading og fiske er mulig. Bø-kanalen og andre mindre kanaler og bekker med utløp som kan påvirke badestrendene, er også viktige. Det meste av bekker og kanaler er for øvrig lagt i rør.

Mål og tiltak for kulturlandskapet og vannforekomster

Kulturlandskap

Målet er å ta vare på og skjøtte det kulturlandskapet vi har i dag.

Eksempler på tiltak, vurderinger og prioriteringer:

Biologisk mangfold er variasjon og mangfold innen plante- og dyrearter, naturtyper, leveområder og de økologiske prosessene i disse. Dette er fremtidsrettede tiltak som alltid vil være viktige. Både tiltak som ivaretar og tiltak som tilrettelegger for økt biologisk mangfold vil bli støttet.

Skjøtsel av gammel kulturmark – dette er det lite igjen av i kommunen. Landbruket er i endring, det merkes en klar nedgang i beitedyr og gjengroing vil bli en utfordring. Skjøtsel av disse områdene vil dermed bli enda viktigere og tiltak vil bli høyt prioritert. Tiltak kan være rydde einer, inngjerding for beitedyr, brenne lyng, osv.

Steingjerder – restaurering av gamle steingjerder kan få tilskudd. Steingjerder som visuelt er viktige elementer i landskapet har prioritet, for eksempel i forbindelse med tursti eller kulturminne.

Kulturminner

Kommunen har få tilgjengelige økonomiske virkemidler for å stimulere til vern av kulturminner. Da en god del av kulturminnene finnes på gardsbruk, vil SMIL-midlene kunne stimulere til at disse blir tatt vare på.

Eksempler på tiltak, vurderinger og prioriteringer:

Verneverdige bygninger har vi få av og det er derfor viktig å ta vare på dem som fremdeles fins. For bygninger gjelder ordningen kun utvendige tiltak. Bygningen må ha verdi som kulturlandskapselement, og ha kulturhistorisk interesse. Normalt vedlikehold av bygninger i bruk støttes ikke. Ved vedlikehold kan merkostnaden ved tilbakeføring av bygningen til opprinnelig fasade støttes.

Kulturminner har kommunen mye av. Her finnes det stort potensial både for skjøtsel, synliggjøring og tilrettelegging for ferdsel i forbindelse med disse. Holdningene hos grunneiere må nok bearbeides slik at en over tid kan bruke større del av midlene til slike tiltak og eventuelt knytte kulturminnene sammen.

Tilgjengelighet – rekreasjon

Randaberg ligger bynært og har stort press på arealer og dermed også på kulturverdier og kulturlandskapet. Skjøtselen av kulturlandskapet er viktig, og det er også tilgjengeligheten. Med økende folketall og stadig større fokus på viktigheten av fysisk aktivitet for trivsel og helse, har kommunen hatt prosjekter som for eksempel "Frisk i friluft", som oppfordrer folk til å ta i bruk natur og kulturlandskap til turer og naturopplevelser.

Tiltak langs kysten og tiltak i nærheten av boligområder vil bli prioritert.

Vannforekomster og forurensning

Hovedutfordringen for vassdragene er arealavrenning fra landbruket, da særlig fra drift med åpen åker. Regionalplan for vannregion Rogaland med tilhørende tiltaksprogram har listet Hålandsvatnet som prioritert vassdrag med mål om god tilstand innen 2033. Ellers er kysten også viktig i og med at store deler av kystlandskapet ligger innenfor Jærstrendene landskapsvernområde og det er viktige områder for fugleliv der.

Eksempler på tiltak, vurderinger og prioriteringer:

Renseparker: Det er laget noen renseparker i Randaberg og potensielle steder for nye parker er begrenset. Mindre anlegg hvor bekker har utløp ved badestrender er aktuelt. Det er naturlig at dette vil være et lite brukt tiltak.

Sedimentasjonsdammer og fangdammer: Disse er svært effektive for å samle opp sedimenter i arealavrenningen spesielt fra åpen åker. Dette vil være høyt prioriterte tiltak da sedimentene er svært næringsrike.

Hydrotekniske tiltak kan i noen tilfeller gi redusert avrenning og dermed redusere forurensning, for eksempel graving av åpne kanaler som erstatning for eksisterende lukka avløp. Både utbedringer og suppleringer blir vurdert. Vanlig grøfting og tiltak mot punktutslipp vil vanligvis være del av den ordinære jordbruksdriften og dermed falle utenfor.

Lepanting er brukt flere steder og har ført til en betydelig endring av landskapet. Selv om effekten er god stilles det spørsmål om det er ønskelig med mer. Områdene ned mot havet er ønsket åpne. Dette vil dermed være et mindre prioritert tiltak der kun de mest utsatte steder vil få tilskudd. Lepanting vil kunne redusere forurensning fra arealer med sandflukt. Dette er et lite problem i Randaberg. Det er nå miljøplantinger som er tatt med i strategien.

Tilrettelegging og planlegging av tiltak

Det kan gis tilskudd til planleggings- og tilretteleggingsprosjekt på tvers av «aktive» landbrukseiendommer som resulterer i at aktive bønder i etterkant kan søke på SMIL-midler til gjennomføring av tiltak (etter planen som er utarbeida).

Eksempel:

- Plan for skjøtselstiltak i verdifull utmark (naturbasen) som går over flere landbrukseiendommer med aktiv landbruksdrift.
- Plan for en tursti som går over flere landbrukseiendommer.
- Plan for restaurering og synliggjøring av utvalgte kulturminner langs en tursti.
- Plan for sikring av kanter langs en kanal som går over flere landbrukseiendommer.

Lokale frister for søking og kommunal saksbehandling

Randaberg har relativt få søknader per år, men tilskuddsmidlene som er tilgjengelig, blir stort sett brukt opp. Det er derfor satt søknadsfrister for å kunne prioritere søknader.

Fristene kommunen har satt for søking av tilskudd er:

- Vår: 1.april
- Høst: 1.september

Fristen for kommunen å fatte vedtak etter SMIL-ordningen er 1. november. Kommunen kan ved behov, eventuelt søke Statsforvalteren om tildeling av ekstra SMIL-midler senest 1. juni. Fristen for kommunen til å rapportere til Statsforvalteren på prognoser for bruk av SMIL-midler for inneværende år og å sende inn SMIL-budsjett for kommende år er den 1. september. SMIL-midler som da ikke er brukt, kan ut over høsten, omfordeles av Statsforvalteren til andre kommuner med behov, eller vi kan motta ekstra midler ved behov. En slik omfordeling skjer da i slutten av oktober.

Vedtak etter SMIL-forskrift og lokal strategi i kommunen fattes administrativt. Støtte kan kun gis til tiltak utover det en kan regne som vanlig jordbruksdrift.

Søknadene prioriteres i tråd med strategien. Generelt sett vil tiltak i områder som allerede er omtalt i registreringer og planer bli prioritert. Som del av prioriteringen kan kommunen sette et øvre tak for maksimalt tilskudd per søknad/eiendom/søker.

Tilskuddssatsen er det maksimale tilskuddet som kan innvilges beregnet av godkjent kostnadsoverslag. Prosjekter som er mindre viktig, eller som også får midler gjennom andre ordninger, kan avslås eller gis lavere tilskuddssats. Ved svært kostbare tiltak, vil den avgrensede ramme som kommunen har til rådighet føre til at tilskuddssatsen må reduseres.

Informasjon om tilskuddsordningen og link til søknadsskjema, kan finnes på [Tilskudd til spesielle miljøtiltak i jordbruket \(SMIL\) - Landbruksdirektoratet](#)

Tilskuddssatser

Satsene skal ligge til grunn for utmåling av tilskudd. Ved eventuell klage på tilskuddssatsen, må Statsforvalteren rette seg etter de kommunale tilskuddssatsene.

Prioritet: skala fra 0 til 10 (0 har laveste prioritet og dermed laveste tilskuddssats).

Tilskuddssats: høyeste tilskuddssats som kommunen kan innvilge på gitte tiltak, men det kan gis en lavere sats.

	Miljøtema	Prioritet	Tilskuddssats-inntil...
Kulturlandskap	Verdifull innmark	8	60 %
	Verdifull utmark	8	60 %
	Andre tiltak KLSK	8	60 %
Biologisk mangfold	Hule eiker	8	60 %
	Kystlynghei	8	60 %
	Trua naturtyper	8	60 %
	Biologisk verdifulle areal	10	70 %
	Fjerne fremmede arter	5	50 %
	Andre tiltak BM	8	60 %
Kulturminne/ kulturmiljø	Verneverdige bygg	4	40 %
	Steingjerder ol.	6	60 %
	Andre tiltak KM	6	60 %
Friluftsliv	Turstier	8	70 %

	Andre tiltak F	8	70 %
Avrenning til vann	Hydrotekniske anlegg	10	70 %
	Åpne lukka bekker	10	70 %
	Erosjonssikring	10	70 %
	Vegetasjon/kantsone vassdrag	10	70 %
	Mot flom langs vassdrag	8	60 %
	Rensepark / Fangdammer - etablering	10	70 %
	Rensepark vedlikehold	*	15.000,-
	Avrenning veksthus - resirkulering	*	Maks 35% inkl. Innovasjon Norge
	Omlegge erosjonsutsatt areal	10	70 %
	Miljøplantinger	5	50 %
	Andre tiltak vann	10	70 %
Utslipp til luft	Tak / dekke gjødsellager	*	Maks 50.000 (+IN)
	Andre tiltak utslipp	5	50 %
Plantevern	Biobed	6	60 %
	Andre tiltak PVM	6	60 %
Planlegging og tilrettelegging	Turstier / parkering	9	100 %
	Skjøtselsplan	9	100 %
	Informasjon	8	70 %
	Kart	8	70 %
	Fjerne stående piggråd	*	10,-/m

Tiltak som er merket med * er tiltak med noe mer varierende tilskudd fra år til år, delvis avhengig av tilskudd fra Innovasjon Norge og satsingsområder som varierer. Strategien oppdateres etter behov.

Tilskuddssatser og prioriteringer er utarbeidet i samarbeid med Randaberg bondelag.

Veiledende satser for eget arbeid/utstyr for utarbeidelse av kostnadsoverslag:

Person i arbeid	350 kr/time
Person med motorsag/ryddesag	480 kr/time
Person + traktor/ATV med redskap	680 kr/time
Person + gravemaskin	850 kr/time